

16.6.2014

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
PL 200
65101 Vaasa

Viite Lausuntopyyntönnö 14.4.2014, LSSAVI/73/04.09/2010

**LUONNONSUOJELULAIN 65 §:N MUKAINEN LAUSUNTO TÄYDENNETYSTÄ NATURA-
ARVIOINNISTA; TAVASE OY, VEHONIEMEN-ISOKANKAAN HARJUALUEEN
TEKOPOHJAVESILAITOS, KANGASALA, PÄLKÄNE**

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on 14.4.2014 pyytänyt Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (myöhemmin Pirkanmaan ELY-keskus) luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:n mukaista lausuntoa täydennetystä Natura-arvioinnista (päiväty 28.3.2014), joka koskee Tavase Oy:n Vehoniemen-Isokankaan harjualueen tekopohjavesilaitoksen mahdollisia vaikutuksia Keisarinharju-Vehoniemenharjun (FI0316001) ja Keiniänrannan (FI0338005) Natura 2000-alueisiin. Tekopohjavesilaitos sijoittuu osittain Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura-alueelle sekä Keiniänrannan Natura-alueen läheisyyteen.

Natura-arvioinnin täydennyksen (päiväys 28.3.2014) laatimisesta on Tavase Oy:n toimeksiannosta vastannut FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy:stä FM, biologi Jari Kärkkäinen. Natura-arviointi perustuu 31.3.2014 päivätyyn hankkeen yleissuunnitelmaselostukseen sekä 7.3.2014 päivätyihin asemapiirroksiin (16WWE0815.001_REV.A, 16WWE0815.011_REV.A, 16WWE0815.031_REV.A - 16WWE0815.035_REV.A, 16WWE0815.051_REV.A ja 16WWE0815.080_REV.A).

Aiemmat lausunnot hankkeen Natura-arvioinneista

Tavase Oy:n tekopohjavesilaitoshankkeesta on tehty ympäristövaikutusten arviointi (YVA), joka on päättynyt yhteysviranomaisen, Keski-Suomen ympäristökeskuksen antamaan lausuntoon 9.7.2003. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen lausunnon YVA-menettelyn yhteydessä laaditusta Natura-arvioinnista on antanut Pirkanmaan ympäristökeskus 6.9.2004. Lausunnossaan ympäristökeskus totesi Keisarinharju-Vehoniemenharjun osalta tekopohjavesihankkeen seurauksena menetettävän noin neljä prosenttia alueen suojelun perusteena olevasta harjumetsien luontotyyppistä. Kyseistä menetystä ei tuolloin pidetty merkittävänä. Keiniänrannan Natura-alueen osalta ympäristökeskus yhtyi YVA-yhteysviranomaisen näkemykseen vaikutusten arvioinnin liiallisesta epävarmuudesta.

YVA-menettelyn jälkeen tekopohjavesihankesuunnitelma on muuttunut, mm. osittain Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura-alueelle sijoittuvien imeytysalueiden ja imeytysmenetelmien osalta. Tämän vuoksi Pirkanmaan ELY-keskus edellytti päivitetyn Natura-arvioinnin laatimista Keisarinharju-Vehoniemenharjun suojelun perusteisiin kohdistuvista mahdollisista vaikutuksista.

Tavase Oy sai valmiiksi 20.6.2012 sekä Keisarinharju-Vehoniemenharjua että Keiniänranta koskevan Natura-arvioinnin. Pirkanmaan ELY-keskus pyysi täydennyksiä ja täsmennyksiä Natura-arviointiin 22.2.2013 antamassaan lausunnossa. Pyyntö koski molempia Natura-alueita.

Tavase Oy täydensi Natura-arviointia 29.4.2013 päivätyllä asiakirjalla. Natura-arvioinnista 17.9.2013 antamassaan lausunnossa ELY-keskus katsoi, että hanke aiheuttaa merkittävän haitan

PIRKANMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Keisarinharju-Vehoniemenharjun suojeluarvoille. Keiniänrannan osalta ELY-keskuksen oli pidettävä vaikutuksia varovaisuusperiaatteen mukaan merkittävänä, sillä arvioinnissa oli epävarmuutta.

Hakemussuunnitelman muutokset ja päivitetty Natura-arviointi

Hankkeen yleis- ja hakemussuunnitelmaan tehdyt keskeisimmät muutokset Natura-arvioinnin mukaan ovat:

Keisarinharju-Vehoniemenharju

- Natura-alueella sijaitsevien imeytysalueiden IA1.1 ja IA1.2 pinta-aloja on pienennetty.
- Natura-alueella sijaitsevilla imeytysalueilla IA1.1. ja IA1.2 imeytys toteutetaan ensisijaisesti kaivoimeytyksellä sadetusimeytyksen sijasta.
- Natura-alueelle sijoittunut imeytysalue IA1.1 on siirretty osin pois Natura-alueelta.
- Natura-alueelle suunniteltujen putkilinjojen tarvitsemaa rakennusala on kavennettu mm. siirtämällä kaapelihylly tien tai ajourien alle.
- Natura-alueelle sijoittuvien kaivoalueiden pinta-aloja on pienennetty.
- Kaivoalueen KA2 huoltotie, muuntamo ja sähkökeskus on siirretty pois Punamultalukkokiinteistöltä.
- Kaivoalueen KA2 paikkaa on siirretty etelään päin, eikä kaivoalue enää sijoitu Punamultalukkokiinteistön lehto-osalle.
- Varaimeytysalue IA2.4 on siirretty pois Punamultalukkokiinteistöltä.
- Natura-alueella sijainnut huoltoyhteys Varalantieltä varaimeytysalueelle IA2.3 on poistettu.
- Natura-alueelle sijoittuvan siirtopumppaamon tilavarausta on pienennetty.

Keiniänranta

- Vesitaseen sekä vedenlaadun ylläpito ja hallinta on esitetty toteutettavaksi seuraavia menettelyjä käyttäen (ensisijainen toteutusjärjestys numeroituna):
 1. Tekopohjavesilaitoksen ajotavalla.
 2. Yli-imeyttämällä raakavettä erityisesti imeytysalueella IA4.3 ja tarvittaessa imeytysalueella IA4.2.
 3. Kohdennetulla yli-imeytyksellä tekopohjavettä käyttäen imeytysalueella IA 4.3.
 4. Suojaimeyttämällä tekopohjavettä.
- Mahdollinen suojaimeytys toteutetaan siten, että suojaimeytys ei muodosta maankäytöllistä ristiriitaa.

Natura-arviointia on täydennetty Keisarinharju-Vehoniemenharjun osalta hakijan mukaan seuraavasti:

- Natura-arviointi perustuu päivitettyyn yleissuunnitelmaan sekä hakemussuunnitelmaan. Yleis- ja hakemussuunnitelmaa on päivitetty niin, että harjumetsiin kohdistuvaa vaikutusaluetta on pienennetty merkittävästi (noin 60 %:lla). Harjumetsien levinneisyys heikkenee laitoksen toiminnan ja rakentamisen takia noin 0,98 %:lla. Yhdessä Raikon vesiosuuskunnan vesihuoltolinjasuunnitelman kanssa harjumetsien levinneisyys heikkenee noin 1 %:lla.
- On todettu, että rakentamisaikaiset vaikutukset voidaan pitää rajattuina ja muuttuvilta alueilta on riittävät tiedot kasvillisuudesta ja luontoarvoista.
- Punamultalukon supan geologinen rakenne, valuma-alue, suppasuon pinnan tasot ja turpeen paksuus on selvitetty.
- On arvioitu yhteisvaikutukset ilmastonmuutoksen kanssa.
- On esitetty ennallistamissuunnitelma ja lisäksi on kuvattu laitoksen lopettaminen.

Keiniänrannan osalta Natura-arvioinnissa on esitetty menetelmät, joilla Natura-alueen vesitasetta ja vedenlaatua voidaan hallita sekä menetelmien toteutusjärjestys tarpeen vaatiessa. Lisäksi hakemus- ja yleissuunnitelmassa on tarkennettu mahdollisen suojaimeytyksen toteuttamisen esitystapaa.

PIRKANMAAN ELY-KESKUKSEN LAUSUNTO

Pirkanmaan ELY-keskus lausuu 28.3.2014 päivätystä, täydennetystä Natura-arvioinnista seuraavaa:

Keisarinharju-Vehoniemenharju

ELY-keskuksen arvio Natura-arvioinnin asianmukaisuudesta

Pirkanmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan hakijan esittämässä Natura-arvioinnin täydennyksessä on riittävällä tarkkuudella kuvattu rakentamisaikaiset ja pysyvät vaikutukset harjumetsien luontotyyppiin. Keisarinharju-Vehoniemenharju on otettu mukaan Natura 2000 -verkostoon harjumetsien luontotyyppin perusteella.

Epävarmuuksia sisältyy edelleen siihen, että toiminta-alueilta ei ole kaikilta osin ajantasaisia tai oikea-aikaisia kasvillisuusinventointeja ja sadetukseen pitkäaikaisvaikutuksia harjukasvillisuuteen ei voida varmuudella arvioida. Epävarmuus liittyy kuitenkin suoraan rakentamisalueisiin, joista osa ennallistetaan rakentamistoimien jälkeen ja osa voidaan hakijan mukaan ennallistaa noin sadan vuoden kuluttua.

Hakijan esittämistä vaikutusten lieventämistoimista huomattavimmat ovat hankkeen pinta-alavarausten supistaminen Natura-alueella sekä imeytystapojen jaksotus ja ohjaus siten, että eroosio voidaan ehkäistä. Hakijan mukaan imeytys- ja kaivokenttien kokoa ja sijaintia ei voida enää muuttaa, mikäli hanke halutaan toteuttaa suunnitellulla mitoituksella ja valituilla imeytystavoilla. Imeytys- ja kaivokenttien sijainti ja koko perustuvat hydrogeologisiin tutkimuksiin. Siirtolinjat on sijoitettu mahdollisuuksien mukaan olemassa olevien tielinjojen alle ja rakentaminen tapahtuu mahdollisimman kapealla työalueella.

Vaikutusten lieventämistoimena ei ole käsitelty imeytysalueiden sijoittamista luontotyyppin ulkopuolisille alueille hyödyntämällä harjun reuna-alueille soveltuvia imeytystapoja. Kaivoimetyksellä voidaan ohittaa sadetukseen soveltumattomia maakerroksia. ELY-keskus katsoo Natura-arviointiasiakirjoista saamansa selvityksen perusteella, että hakija ei ole riittävästi selvittänyt mahdollisuuksia sijoittaa siirtopumppaamo alueelle, jossa ei aiheutuisi harjumetsien luontotyyppille pinta-alamenetyksiä. ELY-keskus ei kuitenkaan tässä yhteydessä pysty ottamaan kantaa muun sijoituksen toteuttamiskelpoisuuteen. Siirtopumppaamon sijainti ei ole riippuvainen harjun hydrogeologisista ominaisuuksista.

Pirkanmaan ELY-keskus toteaa Keisarinharju-Vehoniemenharjun osalta laaditun Natura-arvioinnin olevan pääosin riittävä ja asianmukainen. Arvioinnissa on joitakin edellä esille tulleita puutteita, mutta kokonaisuutena tarkastellen se on asiantuntevasti ja huolellisesti tehty.

ELY-keskuksen arvio Natura-arvioinnin johtopäätöksistä

Pirkanmaan ELY-keskus toteaa tekopohjavesihankkeen vaikutuksien Keisarinharju-Vehoniemenharjulla kohdistuvan harjumetsät -luontotyyppin koskemattomuuteen. Natura-arvioinnin mukaan tekopohjavesilaitoksen rakentamisen ja toiminnan takia Natura-alueella muuttuu pysyvästi noin 2,38 hehtaaria harjumetsää. Tämä vastaa 0,98 %:n osuutta harjumetsien pinta-alasta Natura-alueella. Pysyvästä vaikutuksesta noin 1,8 hehtaaria kohdistuu harjumetsien luontotyyppin edustavimpaan osaan vastaten 1,2 % edustavimman osan pinta-alasta. Tekopohjavesilaitoksen rakentamisaikana väliaikainen vaikutus kohdistuu noin 1,18 hehtaarin alalle harjumetsää.

Hankkeen pysyviksi ja väliaikaisiksi luokitellut vaikutukset kohdistuvat yhteensä noin 1,47 % alalle harjumetsien pinta-alasta.

Hakijan esittämien yhteisvaikutusten kanssa harjumetsien luontotyyppin pinta-alamenetykset kohdistuvat 3,76 hehtaarin harjumetsäalalle (1,55 %).

Natura-arvioinnissa todetaan, että hankkeella ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia Keisarinharjun-Vehoniemenharjun Natura-alueen suojeluarvoille eikä alueen eheydelle. Hanke heikentää paikoin harjumetsien luontotyyppin säilymistä Natura-alueella. Vaikutus harjumetsiin on vähäinen. Natura-alueen ekologinen rakenne ja toiminta säilyvät pitkällä aikavälillä elinkelpoisina, eikä hanke vaikuta merkittävän kielteisesti kyseisen alueen eheyteen ja suojelutavoitteeseen. Suojelun olennaiset arvot ja ekologinen toimintakyky säilyvät. Natura-arvioinnin mukaan tekopohjavesihanke ja muut alueeseen kohdistuvat suunnitelmat eivät yhdessäkään heikennä Natura-alueen luontoarvoja merkittävästi.

Natura-arvioinnissa on verrattu tekopohjavesihanketta ELY-keskuksen 17.9.2013 antamassa lausunnossa esiin tuomaan Euroopan unionin tuomioistuimen tuomion C-258/11 (11.4.2013, Peter Sweetman ja Minister for the Environment, Heritage and Local Government v. An Bord Pleanála) tapaukseen. Kyseinen oikeustapaus koski Irlannissa sijaitsevan Galwayn kaupungin N6-ohikulkutiehanketta. Hankkeessa osan suunnitellusta tiestä oli määrä kulkea Lough Corribin yhteisön tärkeänä pitämän alueen halki.

"Luontodirektiivin liitteessä I, jonka otsikko on "Yhteisön tärkeinä pitämät luontotyypit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita", vahvistetaan koodin 8240 alla ensisijaisesti suojeltavana luontotyyppinä "paljaat kalkkikivikalliot" (Tuomio, kohta 8).

"Kyseinen tienrakennushanke merkitsee noin 1,47 hehtaarin paljaiden kalkkikivikallioiden menettämistä pysyvästi Lough Corribin yhteisön tärkeänä pitämällä alueella. Tämä 1,47 hehtaarin pinta-ala menetetään alueella, jota An Bordin tarkastaja kuvailee "erilliseksi osa-alueeksi ja alueeksi, jonka erityisen ominaispiirteen muodostavat tärkeät ensisijaisesti suojeltavien luontotyyppien alueet" ja jolla on yhteensä 85 hehtaaria paljaita kalkkikivikallioita. Tämä pinta-ala on itse osa kyseisten paljaiden kalkkikivikallioiden, jotka ovat luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi, 270 hehtaarin kokonaispinta-alaa, joka sijaitsee kokonaisuudessaan kyseisellä yhteisön tärkeänä pitämällä alueella." (Tuomio, kohta 12). Menetys vastaisi 0,54 % luontotyyppin 270 hehtaarin kokonaispinta-alasta.

Natura-arvioinnin mukaan tekopohjavesihankkeessa kasvillisuuden maapohjaa tai kallioperää ei poistettaisi kuten Irlannin ohikulkutiehankkeessa. Ympäristömuutokset hankkeessa eivät ole pysyviä tai peruuttamattomia, kuten kallion louhinnassa. Vedentuotantoon liittyvät rakenteet (imeytys- ja kaivoalueet) ovat varsin huomaamattomia verrattuna ohikulkutiehen. Myös kaivojen ja huoltoteiden tilavaraukset ovat hyvin pieniä. Hankkeessa muutos kohdistuu harjumetsät - luontotyyppin luontaiseen levinneisyyteen ja paikallisesti luontotyyppin rakenteellisiin ominaispiirteisiin, mutta imeytysalueilla tai rakennettavilla alueilla harjumetsät -luontotyyppiä ei menetellä lopullisesti. Toiminnan päätyttyä imeytukseen käytetyt sadetusalueet voidaan palauttaa luonnontilaan ja niillä on lepokautensa myös tuotannon aikana. Myös rakennutetut alueet voidaan ennallistaa. Natura-arvioinnissa todetaan, että näistä lähtökohdista katsoen kalkkikivikallion poistoon liittyviä pinta-ala menetyksiä ei ole perusteltua rinnastaa tekopohjavesihankkeeseen ja harjumetsien luontotyyppiin kohdistuviin vaikutuksiin.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan tekopohjavesihankkeen vuoksi aiheutuvaa harjumetsien luontotyyppiin kohdistuvaa menetystä voidaan noin 1 %:n osalta pitää pysyväisluonteisena ja osittain myös peruuttamattomana. Hankkeen toiminta-ajan on ilmoitettu olevan sata vuotta. Lisäksi toiminnan loputtua suojelun perusteena olevan luontotyyppin ennallistuminen voi viedä useita vuosikymmeniä ja palautuminen on epävarmaa. Peruuttamattomana ELY-keskus pitää menetystä, joka aiheutetaan 0,27 hehtaarin laajuisella harjun leikkauksella siirtopumppaamon rakentamisen

yhteydessä. 2,38 hehtaarin laajuudesta pysyvästä menetyksestä noin 75 % (1,8 hehtaaria) kohdistuu Keisarinharju-Vehoniemenharjun harjumetsien luontotyyppin edustavimpaan osaan (edustavuusluokka hyvä). Hankkeen vaikutuksia aiheuttavien toimintojen sijoittuminen hajalleen harjualueelle voidaan katsoa heikentävän jossain määrin harjumetsän luontotyyppin yhtenäisyyttä.

ELY-keskus toteaa, että Irlannin tapauksessa on ollut kyse peruuttamattomasta ja pysyvästä kalkkikivikallion louhinnasta tielinjausta varten, ja jossa vaikutukset pysyvästi ja korjaamattomasti tuhoaisivat tai muuten oleellisesti muuttaisivat aluetta, siten että alueen suojeltavia ominaispiirteitä ei pystyttäisi säilyttämään. Tapauksessa on kyse nimenomaan ensisijaisesti suojeltavan luontotyyppin esiintymiseen liittyvästä vaikutuksesta. Ensisijaisesti suojeltavilla luontotyypeillä tarkoitetaan luontodirektiivin (neuvoston direktiivi 92/43/ETY, 21.5.1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta, nk. luontodirektiivi) 1 artiklan d) kohdan mukaan *"luontotyyppejä, jotka ovat uhanalaisia ja jotka esiintyvät 2 artiklassa tarkoitetulla alueella, ja joiden suojelusta yhteisö on erityisvastuussa, kun otetaan huomioon niiden luontaisen levinneisyysalueen osuus jäsenvaltion 2 artiklassa tarkoitetusta alueesta. Nämä ensisijaisesti suojeltavat luontotyypit on merkitty liitteessä I tähdellä."*

Unionin tuomioistuin on ratkaissut Irlannin tapauksen seuraavasti:

"Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY 6 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että suunnitelma tai hanke, joka ei liity suoraan alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellinen, vaikuttaa kyseisen alueen koskemattomuuteen, jos se voi estää asianomaisen alueen niiden perustavanlaatuisten ominaispiirteiden kestävän säilyttämisen, jotka liittyvät sellaisen ensisijaisesti suojeltavan luontotyyppin esiintymiseen, jonka suojelutavoite on oikeuttanut asianomaisen alueen merkitsemisen yhteisön tärkeänä pitämien alueiden luetteloon direktiivissä tarkoitetulla tavalla. Tämän arvioimiseksi on sovellettava ennalta varautumisen periaatetta."

Tuomioistuimen ratkaisussa ei ole otettu kantaa siihen, miten tai missä määrin se soveltuu tai ei sovellu muihin kuin ensisijaisesti suojeltavaan luontotyyppiin.

Toisaalta kuitenkin luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdassa, jossa käsitellään vaikutusten arviointia, ei ole tehty eroa ensisijaisesti suojeltavalle tai muulle suojelun perusteena olevalle luontotyyppille.

Tekopohjavesihankkeen vuoksi aiheutuva harjumetsien luontotyyppiin kohdistuva menetys ei ole ELY-keskuksen käsityksen mukaan täysin verrattavissa Irlannin tapaukseen. Tekopohjavesihankkeessa vaikutukset eivät ole vastaavalla tavalla peruuttamattomia ja korjaamattomia. Lisäksi Irlannin tapauksessa on ollut kyse ensisijaisesti suojeltavasta luontotyyppistä, jollaisesta ei tekopohjavesihankkeessa ole kysymys.

Edellä esitetyn perusteella on epäselvää, onko Irlannin tapauksen linjaus sovellettavissa myös kyseisen tekopohjavesihankkeen aiheuttamien luontotyyppivaikutusten merkittävyyden arvioinnissa.

Keiniänranta

ELY-keskuksen arvio Natura-arvioinnin asianmukaisuudesta sekä ELY-keskuksen johtopäätökset

Hakija on täydentänyt Natura-arviointia Keiniänrannan Natura-alueen osalta kuvaamalla menetelmät, joilla vesitasetta ja vedenlaatua voidaan hallita sekä esittämällä toimenpiteet ensisijaisessa toteutusjärjestyksessä tarpeen mukaan. Hankkeen vaikutusta Keiniänrannan Natura 2000 -alueen suojeluperusteena oleviin luontoarvoihin ja vaikutusten hallintatoimenpiteiden käyttökelpoisuutta voidaan ilman laitosmittakaavan kokeita ja lisätutkimuksia selvittää vain käytettävissä olevan pohjavesimallin avulla simuloimalla. Keiniänrannan välittömässä

läheisyydessä oleva hankkeen osa-alue sijoittuu pohjavesimallin reuna-alueelle. Kyseisellä alueella ei ole tehty vastaavantasoisia pohjavesimallinnusta tarkentavia tutkimuksia kuin tuotantoalue TUA3:n luoteisella osalla tehdyt YVA-yhteysviranomaisen edellyttämät lisätutkimukset olivat. Pohjavesimallin on todettu olevan reuna-alueiltaan epätarkka. Näin ollen ELY-keskus katsoo, että edelleen, myös hallintatoimenpiteiden tarkemman kuvauksen jälkeen, Keiniänrannan Natura -alueen suojeluperusteisiin kohdistuvien vaikutusten ja niiden lieventämiskeinojen arviointiin jää epävarmuutta.

Arviointiin jääneiden epävarmuuksien vuoksi Pirkanmaan ELY-keskus ei voi pitää laadittua arviointia Keiniänrannan osalta riittävänä ja asianmukaisena. Tältä osin ELY-keskus viittaa ns. Vattimeren tapaukseen (EUTI:n ratkaisu C-127/02, 7.9.2004, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij). Toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat hyväksyä suunnitelman tai hankkeen vain, jos on riittävästi arvioitu, että hanke ei joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa vaikuta merkittävästi Natura-alueen luontoarvoihin. Jos riittävä arviointi puuttuu, lupaa ei voida *varovaisuusperiaatteen* mukaan myöntää.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen johtaja

Olli Madekivi

Ylitarkastaja

Marita Saksa-Lapikisto

Tiedoksi: Metsähallitus
Ympäristöministeriö

Esittelijä on jättänyt lausunnosta eriyvän mielipiteen, jonka sisältö ilmenee virastossa säilytettävästä arkistokappaleesta.